Η Ισπανία διδάσκει ότι μπορούμε να νικήσουμε τη Δεξιά

Πριν από τις εκλογές της Κυριακής, η Ισπανία φαινόταν καταδικασμένη να αποτελέσει την επόμενη χώρα με την ακροδεξιά στην εξουσία. Όμως, οι προειδοποιήσεις των αριστερών κομμάτων για την αντιδραστική απειλή έπιασαν τόπο και κινητοποίησαν τους ψηφοφόρους να υπερασπιστούν τις κατακτήσεις που πέτυχαν για τους Ισπανούς της εργατικής τάξης.

Τα αποτελέσματα των εκλογών στην Ισπανία την περασμένη Κυριακή έφεραν έναν αναστεναγμό ανακούφισης. Τα δεξιά κόμματα δεν πέτυχαν απόλυτη πλειοψηφία και το ακροδεξιό Vox του Σαντιάγο Αμπασκάλ δεν θα εισέλθει στην εθνική κυβέρνηση. Αυτό δεν είναι μικρό κατόρθωμα, αν αναλογιστεί κανείς την ήττα των αριστερών κομμάτων στις τοπικές εκλογές μόλις πριν από οκτώ εβδομάδες και το κλίμα που δημιούργησαν οι δημοσκοπήσεις, που προέβλεπαν ένα τσουνάμι της Δεξιάς.

Το αποτέλεσμα στην Ισπανία μπορεί να θεωρηθεί ως μια σημαντική νίκη σε μια Ευρώπη που σήμερα κατακλύζεται από ένα σκοτεινό αντιδραστικό κύμα. Μετά τη Ρώμη, τη Στοκχόλμη και το Ελσίνκι, η κατάκτηση της Μαδρίτης επρόκειτο να αποτελέσει το επόμενο στάδιο μιας επιχείρησης που προωθούσαν η ακροδεξιά πρωθυπουργός της Ιταλίας Τζόρτζια Μελόνι και ο ηγέτης του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος Μάνφρεντ Βέμπερ, οι οποίοι επεδίωκαν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για μια σταθερή συμμαχία ανάμεσα στις πτέρυγες της δεξιάς και της ακροδεξιάς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η σιωπή και των δυο τους, την επομένη της ψηφοφορίας, ήταν χαρακτηριστική -όπως και τα ικανοποιημένα χαμόγελα πολλών στους διαδρόμους των Βρυξελλών. Το ισπανικό αποτέλεσμα αποτελεί ένα σημαντικό, ίσως και αποφασιστικό, πλήγμα για την επιχείρηση αυτή ενόψει των ευρωεκλογών του επόμενου έτους.

Επιτυχίες της Αριστεράς

Ο πραγματικός νικητής των ισπανικών εκλογών είναι, χωρίς αμφιβολία, ο Πέδρο Σάντσεθ. Σχεδόν όλοι είχαν θεωρήσει πολιτικά νεκρό τον σοσιαλιστή ηγέτη -πρωθυπουργό τα τελευταία πέντε χρόνια. Ωστόσο, η απόφαση να προκηρύξει αιφνιδιαστικά πρόωρες εκλογές, στα μέσα του καλοκαιριού, αποδείχθηκε επιτυχής. Αντιμέτωπος με τους δεξιούς, που πίστευαν ότι είχαν ήδη κερδισμένες τις εκλογές, ο Σάντσεθ κατάφερε να κινητοποιήσει το αριστερό εκλογικό σώμα, το οποίο ήταν ανήσυχο μπροστά στην προοπτική της εισόδου της Ακροδεξιάς στην εθνική κυβέρνηση για πρώτη φορά μετά το τέλος της δικτατορίας του Φράνκο.

Οι συμφωνίες που υπέγραψαν τις τελευταίες εβδομάδες το Λαϊκό Κόμμα (PP) και το Vox σε πολλές Περιφέρειες και σε πάνω από εκατό Δήμους, έδειξαν στους Ισπανούς ότι η ακροδεξιά δεν είναι απλώς ένας προεκλογικός μπαμπούλας αλλά ένας πραγματικός κίνδυνος. Τα πρώτα μέτρα που έλαβαν αυτές οι νέες υπερσυντηρητικές τοπικές κυβερνήσεις σηματοδότησαν μια σαφή οπισθοδρόμηση σε σχέση με τις κατακτήσεις των τελευταίων χρόνων: από την άρνηση της έμφυλης βίας και των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής έως την αμφισβήτηση του δικαιώματος στην άμβλωση, από την επίθεση στον γλωσσικό πλουραλισμό της χώρας έως τη λογοκρισία θεατρικών έργων και ταινιών. Ακόμα και το *Ορλάντο* της Βιρτζίνια Γουλφ και το *Lightyear* της Ντίσνεϊ θεωρήθηκαν αντίθετα προς την παραδοσιακή ηθική.

Κόντρα σε όλες τις προβλέψεις λοιπόν, το Partido Socialista Obrero Español (PSOE) του Σάντσεθ κέρδισε ένα εκατομμύριο υποστηρικτές και δύο βουλευτές σε σχέση με το 2019, λαμβάνοντας 31,7% (ή 7,7 εκατομμύρια ψήφους) και 122 έδρες. Το κατόρθωμα του Σάντσεθ δεν θα ήταν δυνατό χωρίς την υποστήριξη του συνασπισμού υπό την υπουργό Εργασίας Γιολάντα Ντίαθ , η οποία κατάφερε, μετά από μήνες εντάσεων και διαφωνιών, να ενώσει τον χώρο που εκπροσωπούσαν παλαιότερα οι Unidas Podemos και οι ριζοσπαστικές αριστερές δυνάμεις της τοπικής αυτοδιοίκησης. Παρά το γεγονός ότι έχασε περίπου εξακόσιες χιλιάδες ψήφους και επτά έδρες σε σχέση με το ’19, το Sumar πήρε πάνω από 12% και εξέλεξε τριάντα ένα βουλευτές, εδραιώνοντας έτσι τον εαυτό του ως έναν πολιτικό χώρο που συσπειρώνει πάνω από τρία εκατομμύρια ψηφοφόρους.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο κύκλος που ξεκίνησε με το κίνημα των Indignados κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης έχει τελειώσει. Αλλά, σε αντίθεση με άλλες χώρες, η Αριστερά στην Ισπανία δεν διαλύθηκε από την εμπειρία της στην κυβέρνηση. Αντιθέτως, ο προοδευτικός συνασπισμός απέδειξε την ικανότητά του να κυβερνά καλά σε μια εξαιρετικά περίπλοκη διεθνή συγκυρία, που χαρακτηρίστηκε από την πανδημία, την ενεργειακή κρίση και τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Τα μακροοικονομικά στοιχεία είναι πολύ θετικά: Το ΑΕΠ μεγαλώνει με ρυθμό υψηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ο πληθωρισμός έχει επανέλθει κάτω από το 2% και η ανεργία βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο από το 2008. Οι υποσχέσεις που δόθηκαν πριν από τις εκλογές του 2019 έχουν μετατραπεί σε κυβερνητική έργο. Το βλέπουμε αυτό στην κοινωνική πολιτική -αύξηση του κατώτατου μισθού και των συντάξεων, αύξηση του ελάχιστου εισοδήματος διαβίωσης, καταπολέμηση της εργασιακής επισφάλειας- και σε πρωτοπόρους παγκοσμίως νόμους για τον φεμινισμό, τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙΑ, την ευθανασία, την κλιματική αλλαγή και τη «δημοκρατική μνήμη» της Ισπανίας.

Ριζοσπαστικοποιημένη δεξιά

Αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι υπάρχει μια μερίδα της Ισπανίας που απορρίπτει πλήρως τις προσπάθειες των αριστερών. Εδώ και αρκετό καιρό, η πόλωση έχει χτυπήσει κόκκινο. Η Δεξιά προσπάθησε να το εκμεταλλευτεί αυτό με εκστρατείες που είχαν σκοπό να απονομιμοποιήσουν τους αντιπάλους της, γεμάτες ψευδείς ειδήσεις και θεωρίες συνωμοσίας, σε άψογο τραμπικό στυλ,

φτάνοντας στο σημείο να ισχυρίζεται ότι η επιστολική ψήφος θα χρησιμοποιηθεί για τη νοθεία των εκλογών.

Τα κύρια θέματα της προεκλογικής εκστρατείας, στην πραγματικότητα, δεν ήταν η οικονομία ή ο πόλεμος στην Ουκρανία, αλλά οι συμφωνίες του Σάντσεθ με τα κόμματα ανεξαρτησίας της Καταλονίας και της Χώρας των Βάσκων, όπως και οι κλασικοί πολιτισμικοί πόλεμοι, που είναι τόσο αγαπητοί στην Ακροδεξιά σε όλο τον κόσμο. Η Αριστερά ωστόσο, μπόρεσε να απαντήσει σε αυτά, υπερασπιζόμενη τόσο το κυβερνητικό της έργο όσο και το μοντέλο μιας πλουραλιστικής χώρας που ατενίζει το μέλλον. Το σύνθημα τόσο του ηγέτη του Vox Αμπασκάλ , όσο και του υποψηφίου του συντηρητικού Partido Popular Αλβέρτο Νούνιεθ Φεϊχόο , ήταν απλώς «να καταργήσουμε τον Σαντσισμό«. Με αυτό εννοούσαν την εκδίωξη του Σάντσεθ -τον οποίο θεωρούν προδότη του έθνους- και την κατάργηση όλων των νόμων που ψηφίστηκαν από μια κυβέρνηση την οποία έχουν χαρακτηριστεί «στερούμενη νομιμοποίησης» από το ξεκίνημά της στις αρχές του 2020.

Με τη στήριξη πολυάριθμων μέσων ενημέρωσης που πρόσκεινται σε αυτά τα κόμματα, αυτή η ατζέντα υπερκινητοποίησε τους δεξιούς ψηφοφόρους, οι οποίοι επίσης πήραν θάρρος από τις προβλέψεις των δημοσκοπήσεων για επιτυχία. Με ποσοστό 33% και 136 βουλευτές, το Λαϊκό Κόμμα ήταν πράγματι το κόμμα με τις περισσότερες ψήφους, ανακτώντας τα ποσοστά που την τελευταία δεκαετία είχε χάσει προς το κεντροδεξιό κόμμα Ciudadanos, που δεν υπάρχει πια. Το Λαϊκό Κόμμα ξεπέρασε τα οκτώ εκατομμύρια ψήφους, βοηθούμενο εν μέρει από μια εκστρατεία για «αποτελεσματική ψήφο», η οποία ενίσχυσε και τα δύο κύρια αντίπαλα κόμματα. Ενώ το 2019, το σύνολο των ψήφων του Λαϊκού Κόμματος και των Σοσιαλιστών ήταν κάτω από το 50%, αυτή τη φορά το άθροισμά τους ήταν 65%.

Ωστόσο, η νίκη αυτή του PP ήταν πύρρειος. Όχι μόνο απέχει πολύ από την απόλυτη πλειοψηφία (για την οποία απαιτούνται 176 έδρες), αλλά δεν μπορεί να την έχει ούτε με τη βοήθεια του Vox. Στην πραγματικότητα, το ακροδεξιό κόμμα του Αμπασκάλ βγαίνει βαριά ηττημένο από αυτές τις εκλογές: ενώ διατήρησε μια βάση τριών εκατομμυρίων ψηφοφόρων, περίμενε πολύ περισσότερους. Με ποσοστό 12,4%, έχασε περισσότερες από εξακόσιες χιλιάδες ψήφους και έπεσε από τους πενήντα δύο στους τριάντα τρεις βουλευτές.

Το πιο σημαντικό όμως, είναι ότι είναι αδιάφορο για το νέο κοινοβούλιο το ερώτημα πώς θα κατανεμηθούν τελικά οι υπόλοιπες έδρες μεταξύ των εθνικιστικών ή τοπικιστικών κομμάτων. Κανένα από αυτά δεν θα μπορούσε ποτέ να έρθει σε συμφωνία με το Vox, το οποίο δεν υποστηρίζει μόνο έναν απότομο επανασυγκεντρωτισμό των κυβερνητικών δομών της Ισπανίας αλλά ακόμη και την κατάργηση της περιφερειακής αυτονομίας -που προβλέπεται στο Σύνταγμα- και την απαγόρευση των κομμάτων που τάσσονται υπέρ της ανεξαρτησίας των διάφορων περιφερειακών αυτονομιών.

Το παζλ της Καταλονίας

Αν και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων της 23ης Ιουλίου είναι αρκετά καθαρή, ο γρίφος του

σχηματισμού μιας νέας κυβέρνησης δεν είναι τόσο εύκολο να επιλυθεί. Το αποτέλεσμα μάς επιτρέπει να αποκλείσουμε κάθε προοπτική μιας κυβέρνησης της ευρύτερης Δεξιάς, και δεν υπάρχει καμία πιθανότητα να δώσουν ψήφο ανοχής οι Σοσιαλιστές, ώστε το Λαϊκό Κόμμα να τεθεί επικεφαλής μιας κυβέρνησης μειοψηφίας. Μεγάλοι συνασπισμοί και «κυβερνήσεις εθνικής ενότητας» δεν υπήρξαν ποτέ στην Ισπανία. Πολύ περισσότερο, δεν πρόκειται να προκύψουν τώρα, με μια χώρα διαιρεμένη σε δύο ασυμβίβαστα μπλοκ. Μπορεί ο Φεϊχόο επιμένει ακόμη σε αυτό το ενδεχόμενο, αλλά αυτός είναι απλώς ένας τρόπος να κερδίσει χρόνο και να εμποδίσει το κόμμα του να τον αντικαταστήσει με την πρόεδρο της περιφέρειας της Μαδρίτης, την Ιζαμπέλ Ντίαθ Αγιούσο , το ανερχόμενο αστέρι του ιβηρικού τραμπισμού. Η μόνη επιλογή είναι μια προοδευτική κυβέρνηση μειοψηφίας με επικεφαλής τον Σάντσεθ, η οποία θα σχηματιστεί από το PSOE και το Sumar, όπως και τα προηγούμενα τέσσερα χρόνια.

Όμως, υπάρχει μια ενδεχομένως κρίσιμη διαφορά: τα κόμματα αυτά έχασαν πέντε έδρες σε σχέση με το 2019 και χρειάζονται την εξωτερική υποστήριξη όχι μόνο των βασκικών και γαλικιανών κομμάτων και της καταλανικής δημοκρατικής αριστεράς, αλλά και την ανοχή του Junts per Catalunya. Αυτό το τελευταίο είναι μια δεξιά δύναμη που τάσσεται υπέρ της ανεξαρτησίας της Καταλονίας -με επικεφαλής τον πρώην πρόεδρο της Καταλονίας Κάρλες Πουτζδεμόν, ο οποίος κατέφυγε στο Βέλγιο μετά την αποτυχημένη προσπάθεια να κηρύξει την ανεξαρτησία της Καταλονίας το φθινόπωρο του 2017 -το Junts πάντοτε καταψήφιζε την κυβέρνηση Σάντσεθ και έχει επανειλημμένα δηλώσει ότι δεν θα βοηθήσει ποτέ τον σχηματισμό κυβέρνησης στη Μαδρίτη.

Μέχρι στιγμής, η στρατηγική του Junts ήταν «όσο χειρότερα είναι τα πράγματα, τόσο το καλύτερο», δηλαδή, θα προτιμούσε μια δεξιά κυβέρνηση στη Μαδρίτη, επειδή η ασυμβίβαστη γραμμή της θα είχε ως αποτέλεσμα την οικοδόμηση κοινωνικής υποστήριξης για την καταλανική υπόθεση. Οι επτά βουλευτές του Junts έχουν πλέον ρυθμιστικό ρόλο: εν ολίγοις, από αυτούς εξαρτάται αν η Ισπανία θα έχει προοδευτική κυβέρνηση για άλλα τέσσερα χρόνια ή όχι. Η εναλλακτική είναι μια επανάληψη των εκλογών μέσα στους επόμενους έξι μήνες. Αυτό δεν θα ήταν τόσο ασυνήθιστο για την Ισπανία: συνέβη ήδη τόσο το 2016 όσο και το 2019.

Το κόμμα του Πουτζδεμόν -ο οποίος είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αλλά και καταζητούμενος από την ισπανική δικαιοσύνη- είναι πιθανό να απαιτήσει δημοψήφισμα για την αυτοδιάθεση της Καταλονίας και αμνηστία για όλους τους Καταλανούς αποσχιστές που αντιμετώπισαν δικαστικές διώξεις. Πρόκειται για όρους απαράδεκτους για τον Σάντσεθ, ο οποίος τα τελευταία χρόνια κατάφερε να γεφυρώσει το ρήγμα μεταξύ Βαρκελώνης και Μαδρίτης υπερασπιζόμενος τον διάλογο στο πλαίσιο του σεβασμού των νόμων και του Συντάγματος.

Αν και δέχθηκε σκληρή επίθεση από την ισπανική Δεξιά και τα πιο αδιάλλακτα τμήματα του ίδιου του καταλανικού κινήματος ανεξαρτησίας, η προοδευτική κυβέρνηση χορήγησε στην πραγματικότητα χάρη σε ηγέτες που καταδικάστηκαν το 2019 και τροποποίησε τον ποινικό κώδικα καταργώντας το αναχρονιστικό έγκλημα της στάσης, το οποίο χρησιμοποιούσε η δικαιοσύνη για να επιβάλει σκληρές ποινές φυλάκισης σε Καταλανούς ηγέτες που είχαν επιχειρήσει μονομερή απόσχιση. Το θάρρος του

Σάντσεθ και των κυβερνητικών εταίρων του ανταμείφθηκε από τους Καταλανούς ψηφοφόρους: οι Σοσιαλιστές αναδείχθηκαν πρώτο κόμμα στην περιοχή και το Sumar δεύτερο, ενώ οι σχηματισμοί που τάσσονται υπέρ της ανεξαρτησίας υπέστησαν μεγάλη ήττα, χάνοντας σχεδόν τις μισές ψήφους τους. Αυτό θα ήταν αδιανόητο πριν από λίγα χρόνια.

Χώρος για ελιγμούς

Με την προεκλογική εκστρατεία να έχει τελειώσει, ήρθε η ώρα της πολιτικής. Θα είναι ένας μήνας διαπραγματεύσεων -και πιέσεων. Κάποιοι θα θέλουν να δυναμιτίσουν κάθε πιθανότητα συμφωνίας. Άλλοι θα προσπαθήσουν να εξομαλύνουν τις διαφορές και να δώσουν στην Ισπανία μια νέα κυβέρνηση. Για να δούμε ωστόσο, τι περιθώρια ελιγμών θα έχει ο Σάντσεθ, θα πρέπει να περιμένουμε μέχρι τις 17 Αυγούστου, όταν θα συνεδριάσει το νέο κοινοβούλιο. Τις επόμενες ημέρες, οι αρχηγοί των κομμάτων θα γίνουν δεκτοί από τον βασιλιά Φίλιππο ΣΤ', και έτσι η ψηφοφορία για την ανάληψη των καθηκόντων του δεν θα έρθει πριν από τον Σεπτέμβριο.

Τούτων λεχθέντων, ακόμη και αν ο Σάντσεθ καταφέρει να σχηματίσει νέα κυβέρνηση, η επόμενη Βουλή είναι βέβαιο ότι θα είναι εκρηκτική. Η ψήφιση κάθε νόμου θα απαιτεί τεράστιες προσπάθειες για να συγκεντρωθεί μια πλειοψηφία. Και τα δεξιά κόμματα, τα οποία ελέγχουν τη Γερουσία και τις περισσότερες αυτόνομες περιφέρειες, θα πολιορκήσουν την εκτελεστική εξουσία, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα, νόμιμα και μη, με την υποστήριξη ενός δικτύου μέσων ενημέρωσης που μοιάζει μάλλον με την ισπανική εκδοχή του Fox News και του Breitbart.

Εν ολίγοις, δεν θα είναι εύκολο. Και ο κίνδυνος επαναληπτικών εκλογών είναι προ των πυλών. Αλλά δεν πρέπει να παραβλέπουμε τη σημασία της ισπανικής ψήφου: η Δεξιά ηττήθηκε και η μάχη της Μαδρίτης κερδήθηκε. Τώρα θα χρειαστεί η ευφυία και η κοινή λογική όλων, προκειμένου να ενωθούν και να δώσουν στην Ισπανία άλλα τέσσερα χρόνια με αριστερή κυβέρνηση. Αν αυτό συμβεί, μπορεί να προσφέρει σε όλη την Ευρώπη ένα επιτυχημένο μοντέλο -καθώς και την ελπίδα ότι ναι, η Δεξιά μπορεί να ηττηθεί.

Ο Στίβεν Φόρτι είναι καθηγητής σύγχρονης ιστορίας στο Universitat Autònoma de Barcelona. Το τελευταίο του βιβλίο έχει τίτλο *Extrema derecha 2.0. Qué es y cómo combatirla.*

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο Jacobin ΗΠΑ στις 26/7.

Για την άμεση μετάφραση, Σωτήρης Σιαμανδούρας